

Motion till riksdagen 2005/06:Ju364

av **Hillevi Engström och Lena Adelsohn Liljeroth**
(m)

Klotter

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att en nationell handlingsplan bör tas fram med konkreta mål och metoder mot illegal graffiti/klotter.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att kriminalisera försäljning av för illegal graffiti/klotter typiska produkter till ungdomar under 18 år.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att kriminalisera innehav av för klotter typiska produkter för ungdomar under 18 år.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att förverkandereglerna bör ses över för att ge polis- och åklagare bättre möjligheter att stävja denna kriminalitet.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att initiera ett rehabiliteringsprogram för klottrare både på frivillig basis och inom kriminal- och frivården.

Motivering

Skadegörelse i form av klotter är ett större samhälls- och individproblem än många förstår. För de flesta medborgare räcker det med att konstatera att skadegörelsen allvarligt förfular och förstör och gör gatumiljön otrivsamt och otryggt. Människor slutar att bry sig. Det kan jämföras med en bil som lämnas med trasig motor vid väggkanten. Efter bara en kort tid saknas navkapslarna, sedan krossas rutorna och däckens stjäls. Inom några dagar är det ett bilvrak som står kvar vid väggkanten, färdigt att transporteras med bärgare till närmaste bilsrot. Inte sällan är det precis på samma sätt med klotter. Klotter föder alltid mer klotter. Miljön blir otrivsamt och nedsliten och för dem som bor och vistas i denna omgivning ökar otryggheten och rädslan för att själv bli utsatt för brott.

Fel! Okänt namn på

Många goda krafter förenas i kampen mot klottrret. Det är viktigt att omedelbart sanera och försöka få bort spåren av skadegörelsen. En helt ny bransch – klottersanerare – har vuxit fram. Hur många hundratals miljoner kronor som skattebetalare, hyresgäster, affärsidkare och konsumenterna indirekt tvingas betala är inte enkelt att räkna ut. Andra former av klotterbekämpning är samverkan mellan myndigheter och dialog med ungdomar för att försöka locka över dem till andra och legala aktiviteter. Vissa kommuner har gjort försök med s.k. lagliga väggar. I det allra flesta fall har detta i stället slutat med aktiv nyrekrytering av unga klottrare och att klottrret spridit sig till nya områden.

Nu krävs det att polis och åklagare får större möjligheter att agera mot denna ökande brottslighet. Det kräver i sin tur prioriteringar och resurser i form av utbildad och engagerad personal, tydliga direktiv och en lagstiftning som stöder och ger polis och åklagare möjligheter att agera. Det är nödvändigt att sluta se denna skadegörelse som "pojkestreck" eller ofog. Vi menar att redan själva ordet klotter ger fel associationer, och uppfattas som något ganska oförargligt och närmast skojigt.

Skadegörelse genom klotter är i många avseenden en form av organiserad brottslighet, enligt EU:s definition. Där beskrivs rekvisiten för att brottslighet ska anses som organiserad i 11 punkter, där just klotter i flera avseenden uppfyller kvalificeringskraven.

- Samarbete mellan fler än två personer: Klottrare arbetar ofta i grupp.
- Egna tilldelade uppgifter: Varje gärningsman har ofta en speciell arbetsuppgift för att fullfölja målningen, man har genom en skiss fastställt exakt vad var och en ska göra.
- Lång eller obegränsad utsträckning i tiden: Har pågått sedan 1970-talet i Sverige. Brottsligheten ökar stadigt och värdet på det som förstörs uppgår till hundratals miljoner kronor. Bara Storstockholms lokaltrafik fick år 2004 egendom förstörd för 125 miljoner kronor.
- Någon form av disciplin eller kontroll: De kriminella tränar först innan de sätter sina planer i verket på ett snabbt och effektivt sätt för att undvika upptäckt. Så gör även klottrarna.
- Misstanke om allvarliga kriminella handlingar: Grov skadegörelse har en straffsats med maximalt 4 års fängelse i straffskalan.
- Verksamhet på internationell nivå: Klotter är en företeelse i hela västvärlden. Gärningsmän kommunicerar med varandra via Internet, de dokumenterar brotten och distribuerar dem bl.a. i form av film och särskilda tidskrifter. Gärningsmän från hela Europa figurerar som misstänkta även i Sverige.
- Användande av våld eller andra metoder för hot: Det förekommer att målsägare blir hotade, spårvagnsförare jagade med tillhyggen etc.
- Användande av kommersiella eller affärsmässiga strukturer: Det förekommer tävlingar med priser för den som "lyckats förstöra bäst". Det finns företag vars inkomster kommer från att producera färger avsedda för skadegörelse, särskilda munstycken, refillpennor etc. Många företag tjänar

Fel! Okänt namn på

stora pengar på att sälja uteslutande dessa produkter samt annat promotionmaterial kring klotter.

- Strävan efter vinning eller makt: Många gärningsmän skyr inga medel för att sätta sig upp mot lagstiftning och myndigheter. Graffitiskolor och kurser ordnas där ungdomar lär sig att rita "tags". Klotterkulturen i dess illegala form är ofta hierarkiskt uppbyggd där nybörjaren benämns "toy", för att senare kunna kvalificera sig till medlem i gänget, s.k. "crew". Slutmålet är att bli "king" dvs. erkänd bland kamraterna i gänget. Då kan man senare användas som reklam för de olika produkterna som används samt delta när förstörelsen dokumenteras i olika filmer. Dessa filmer säljs sedan för att visa vad man uppnått och inspirera andra till nya dåd.

Skadegörelse i form av klotter är allvarlig brottslighet och även en inkörsport till grövre kriminalitet. Många av de mest brottsaktiva klottrarna har även ett digert brottsregister i andra avseenden med både tillgrepps- och våldsbrott. I klottervärlden finns dessvärre en mängd "hang-arounds", bestående av yngre pojkar som ser de äldre som förebilder och hjältar. Detta är allvarligt. Dessa yngre barn har i en del fall föräldrar som "abdikerat" från föräldrarollen och mer eller mindre struntar i vad som händer deras barn. Men i en del fall är föräldrarna omedvetna om vad barnen sysslar med. Det finns även en tredje grupp föräldrar som tycker att det är "bra att barnen målar och uttrycker sig genom konst".

Vi menar att det finns många anledningar att mycket aktivt motarbeta den skadegörelse som graffiti innebär. Främst värnar vi om barnen och de många unga pojkar som genom klottrandet i många fall kommer att hamna i en grövre kriminalitet med stöld, droger och så småningom socialt utanförskap. Många klottrare har också genom åren dömts till böter och har så pass stora skulder hos kronofogden att de inte känner någon som helst motivation att börja arbeta och därmed betala skatt.

Men vi känner lika starkt för de många människor som får sin miljö förfullad och som känner oro och otrygghet i sitt eget bostadsområde, på bussar, pendeltåg och tunnelbanor, i gångtunnlar och nedklottrade köpcentrum.

Slutligen anser vi att denna brottslighets samhällsekonomiska kostnader på miljontals, kanske miljarder kronor, är oacceptabel!

Det krävs ökade kunskaper och medvetenhet om konsekvenserna av denna skadegörelse. De mest brottsaktiva gärningsmännen är pojkar och unga män mellan 12 och 30 år. Det är viktigt att både förhindra och försvåra nyrekryteringen till denna grupp samt att försöka finna vägar att få äldre klottrare att sluta. Många beskriver kulturen och livet som klottrare som en sorts beroende. Det går inte att sluta, "kicken" är för stor. Därför behövs någon form av rehabilitering och av-programmering liknande den verksamhet som benämns Exit, där Fryshuset hjälper avhoppare från rasistiska organisationer. Det behövs även programverksamhet inom kriminal- och frivården, för att hjälpa dömda klottrare att bli fria från det många beskriver som ett beroende i likhet med spelberoende.

Fel! Okänt namn på

Men det krävs också lagförändringar som gör det betydligt svårare för klottrarna att fortsätta med sin brottslighet. Försäljning och innehav av typiska klotterprodukter och redskap bör vara förbjudet för barn under 18 år.

De mest brottsaktiva kommer troligen att finna nya vägar att få tag i brottsverktyg, men de som är nybörjare och mindre erfarna kan få svårare att etablera sig och förhoppningsvis finna andra lagliga aktiviteter att engagera sig i. Legala klotterplank och väggar bör helt undvikas. Sådana förekommer fortfarande i olika delar av Sverige, men har på de allra flesta håll snarare tjänat som utbildningsplatser inför huvuduppgiften. I själva graffitikulturen ligger att det ska vara olagligt, farligt och synligt. Därför är det mest klotter att finna i närheten av våra allmänna transportmedel.

Samhället måste ha en tydligare hållning och sända de signaler som behövs för att stävja denna brottslighet. Polisen bör arbeta på ett likartat sätt över landet och även åklagare måste samordna sina insatser. De metoder som polis, åklagare och socialtjänst framgångsrikt utvecklat i Örebro kan tjäna som förebild. Det är oroväckande om brottsligheten tolereras olika mellan landets olika polisdistrikt. Risken finns då att verksamheten sker på de platser där det är större möjlighet att inte bli lagförd.

Stockholm den 30 september 2005

Hillevi Engström (m)

Lena Adelsohn Liljeroth (m)